

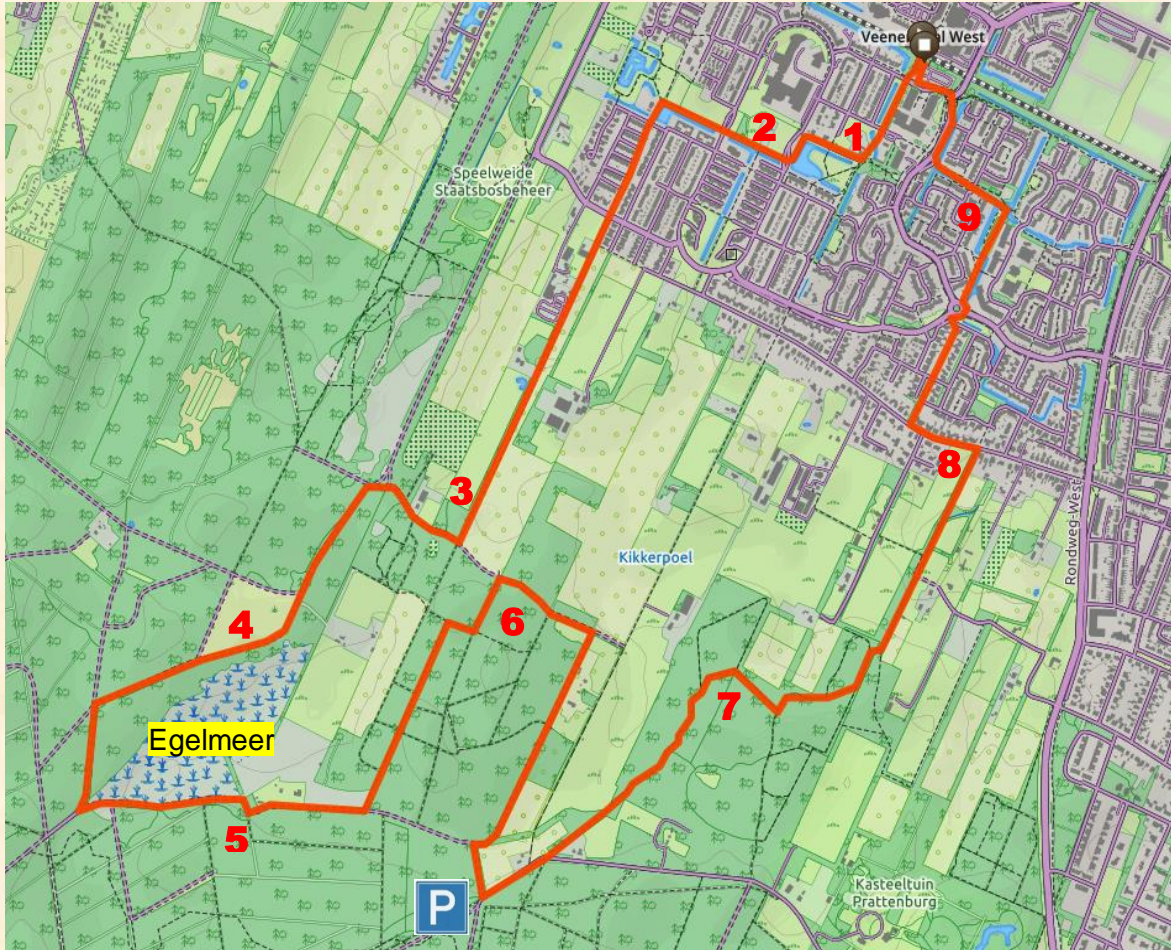
GEOPARK HEUVELRUG

(in ontwikkeling)

Heuvelrug Zuid - Op Geopad 083

30-07-2019

De omgeving van het Egelmeer

Route 8,8 km. Voor de GPS RouteYou versie, klik [hier](#).

Door de wandeling leren we het Egelmeer en omgeving kennen als een afwisselend natuurlijk landschap met over het algemeen tamelijk kleinschalig reliëf. Behalve de intimiteit van een gevarieerde en al vrij oude bosvegetatie zien we stukken cultuurland en een ven.

Er wordt gebruik gemaakt van vrijwel dezelfde route die het Instituut voor Natuureducatie (IVN) adviseert daar te lopen. De wandeling begint bij station Veenendaal West. Enkele delen van het tracé zijn rijwielpaden. Het oostelijk deel van het traject door het landelijk gebied kan in natte perioden hier en daar modderig zijn.

1. Vanuit het station lopen we eerst door de nog jonge Dichtersbuurt en volgen enige tijd een (fiets)pad. Dat loopt in dezelfde richting als de voormalige strookvormige kavels van het vroegere agrarisch gebied. Het pad kruist achtereenvolgens de Dichters- en Van Veldekelaan. Na ruim tweehonderd meter bereiken we een dwars op de voormalige kavelrichting aangelegde, brede groenstrook. Aan de rand daarvan gaan we rechtsaf.

2. De route volgt daarna honderden meters ver het tracé van een dwarsverbinding uit de tijd dat deze omgeving nog landelijk gebied was. Daaraan herinnert het boerderijtje Berkenstein. Daar knikt de voormalige landweg naar links en 50 meter verderop naar rechts. We moeten er direct de Vondellaan oversteken om het voormalige landweggetje te blijven volgen. Even later wordt daarvoor nog de

Nijhofflaan gekruist. De dwarsverbinding brengt ons naar een T-kruising met een landweg, waar we linksaf slaan. De landweg volgt nu de strookvormige kavels en ligt slechts ten dele in de bebouwde kom. Langs de weg bleef nog een oude houtsingel bewaard.

3. Al vrij snel bereiken we dan het boerenland. Hier gaat de landweg voorbij een sauna over in een onverhard pad dat verderop smaller wordt. Intussen is een afwisseling te zien van agrarisch cultuurland en bospercelen. Voorbij het eerste rechts van de weg gelegen onbebouwde bosperceel gaan we bij een kruising rechtsaf.

4. De wandelroute volgt nu enkele honderden meters lang een bochtige zandweg. We zijn dan terechtgekomen in een gebied waar in de nu tienduizend jaar achter ons liggende laatste ijstijd koude winden zand afzetten. Het oppervlak van deze windzanden vertoont lage welvingen en kleine ruggen of heuvels. De ligging van de ruggetjes doet vermoeden dat vooral zuidwestelijke winden verantwoordelijk waren voor hun ontstaan. Na de laatste ijstijd leidde een oppervlakkige uitloging van de windzanden op enkele decimeters diepte tot de vorming van dichte donkere banken van ijzer- en humusverbindingen. Het type bodem dat op deze wijze ontstond wordt podzol genoemd. Na grootschalige ontbossingen door de mens boden de donkere banken van de podzolen een zekere bescherming tegen wind- en watererosie. Wanneer de podzolen door afplaggen verdwenen werd deze erosie echter pas goed mogelijk. Er ontstond dan een grillig reliëf met klifjes en geultjes. Bij droogte zijn de paden er op plekken waar de podzolen werden overstoven of verdwenen al gauw mul. Dat komt omdat het zand nauwelijks water vasthoudt en gemakkelijk kan verstuiwen. Vlak bij het punt waar rechts de Slaperdijk van de Gelderse Vallei eindigt, gaan we links een andere zandweg in om nader kennis te maken met de windvormingen. We lopen dan eerst door een bos- en heideterrein waar links een laagte door een klifje wordt omringd. Verderop buigt de zandweg naar rechts. Dan komen we in het bos dat de laagte van het Egemeer aan de noordwestkant flankert en markeert.

5. De weg komt uit op een Y-kruising waar we linksaf slaan. Even later trekt rechts een markante kleine heuvelpartij de aandacht. Hier gaan we opnieuw linksaf en volgen een deels bochtige weg langs het verdroogde Egemeer. Daar staan een bankje en een informatiepaneel.

6. Even verderop gaan we linksaf een bosgebied verkennen, waar de zandruggen uit de laatste ijstijd enigermate door verstuiwingen werden verminkt. De route volgt het pad tot het bij een T-kruising eindigt. Het geopad leidt ons rechts naar een andere T-kruising, waar we linksaf slaan. Even later gaan we op een volgende kruising weer rechtsaf, wat enkele honderden meters verderop wordt herhaald. Daarna zijn twee ruggetjes te zien op de flanken waarvan klifjes en geultjes werden gevormd. Achter het tweede ruggetje gaan we op een scheve T-kruising scherp linksaf. Niet lang daarna slaat het geopad op een volgende scheve T-kruising weer rechtsaf. Onze route keert dan terug naar de bochtige weg die we eerder voor de verkenning van het reliëfrijke bosgedeelte verlieten. Die weg gaan we daarna links weer volgen. Al snel gaat het geopad nog eens linksaf.

7. Enkele honderden meters verderop verlaten we de weg weer door rechtdoor te blijven lopen. Na het passeren van wat cultuurland verkennen we nog een ander reliëfrijk bosgedeelte met door recente verstuiwingen veranderde windvormingen uit de laatste ijstijd. In het bos wordt een bochtig pad gevolgd, dat uitkomt op een driesprong. Daar gaan we linksaf. Even later wacht ons een kruising, waar schuin rechts een pad door een vrijwel vlak bosgedeelte de mogelijkheid biedt terug te keren naar de bewoonde wereld.

8. Hier volgen we eerst een door houtsingels geflankeerde, lokaal soms modderige weg van het landelijk gebied. Deze brengt ons tussen twee grote strookvormige kavels terug naar de bebouwde kom van Veenendaal. Daar komt de weg uit op de oude Dijkstraat, waarvan de bebouwing deels herinnert aan haar landelijk verleden. Op de T-kruising met de Dijkstraat slaan we linksaf om even later rechts via het fietspad Valreep de terugtocht naar het station Veenendaal West voort te zetten.

9. Het pad leidt ons naar een De Reede gedoopte, bochtige hoofdontsluiting van de rivieren- en schepenbuurt. Na het kruisen daarvan kunnen we via paden die in dezelfde richting lopen, en vrijwel in elkaars verlengde liggen, terug naar de spoorlijn. Daar gaan we linksaf om bij station Veenendaal West te komen. Dat is ook mogelijk via de ontsluitingsweg De Reede die we al eerder kruisten.

Toelichting

Het wandelgebied is een grotendeels bebost, enigszins geaccidenteerd gebied ten zuidwesten van Veenendaal. Droge zandgronden met ruggertjes en grilliger reliëf omgeven er een langgerekte, ondiepe laagte waarin het verdroogde Egelmeer ligt. Aan de zuidwest- en zuidzijde wordt het gebied omarmd door een boogvormig gedeelte van de lange stuwwal. Die ontstond toen zo'n 130.000 jaar geleden een grote tong Scandinavisch landijs vanuit het gebied dat nu de Gelderse Vallei wordt genoemd, veel (rivier)zand en grind opschoof.

Het ontstaan van het boogvormige stuwwalgedeelte bij het wandelgebied hield verband met een lokaal tijdelijk sterker opdringen van het ijs. Smeltwater van het landijs en de enkele tienduizenden jaren geleden nog weer ontstane (sneeuw)ijsbedekking deponeerden binnen de stuwwalboog veel zand en grind. Onder droge, koude omstandigheden was daarna nog vorming van grindarme windzanden mogelijk. Daarbij ontstonden plaatselijk enkele meters hoge ruggertjes.

Evenals andere gebieden met droge zandgronden werd de Utrechtse Heuvelrug sinds de prehistorische bronstijd gaandeweg vrijwel geheel ontbost. De bodem werd vele eeuwen lang overwegend als (gemeenschappelijke) graasgrond gebruikt. Steppe- en heidevegetaties gingen domineren, net als in de omgeving van het Egelmeer.

Onder de heide was vooral in droge, voedselarme windzanden een sterke uitloging mogelijk. Daarbij werden ijzer- en humusverbindingen deels al weer snel in de grond neergeslagen. Zo ontstonden dichte donkere banken. Die hielden veel vocht vast en beschermden de bodem goed tegen erosie. Bodems met zulke kenmerken worden (haar)podzolen genoemd.

Zoals gebruikelijk werd de heide vroeger nu en dan geplagd voor de bemesting van nabije schrale akkers. De plaggen deponeerde men in stallen, waar kleinvee 's nachts zorgde voor een verrijking met dierlijke uitwerpselen. Herhaaldelijk plaggen kon ertoe leiden dat de podzolen verdwenen en los zand aan de oppervlakte kwam te liggen. Lokaal kregen dan verstuiwingen een kans. Als gevolg daarvan werden sommige zandruggetjes vervormd en kon een grillig reliëf ontstaan.

Ons wandelgebied ligt in een zone onderlangs de noordoostelijke flanken van de Utrechtse Heuvelrug. Daar werd het land sinds de late Middeleeuwen vrijwel loodrecht op de hoogtelijnen in grote strookvormige kavels verdeeld. Zo ontstond een eerlijke verdeling van de als akker-, weide- en hooiland bruikbare zones. Waar sloten niet als perceelscheidingen konden fungeren, omgaf men de percelen vaak met houtsingels, die brand- en boerengeriefhout leverden.

In historische tijd behoorden de zuidwestelijke, zuidelijke en zuidoostelijke omgeving van het wandelgebied eeuwenlang tot de uitgestrekte landgoederen Amerongen en Prattenburg.

De eigenaren zorgden al in de 18de en 19de eeuw voor grootschalige herbebossingen.

De Elsterberg zou echter nog lang heide blijven.

Het landgoed Amerongen is tegenwoordig grotendeels een staatsboswachterij. In het wandelgebied bleef de heide tot na het midden van de 19de eeuw nog over flinke aaneengesloten oppervlakten behouden. Sindsdien is ze echter bijna overal bebost geraakt of tot agrarisch cultuurland ontgonnen.

Alle rechten met betrekking tot de tekst en het kaartmateriaal uit deze uitgave berusten bij stichting Telluris. Persoonlijk gebruik van de uitgave is toegestaan maar niet voor zakelijke en commerciële doeleinden tenzij dit schriftelijk met de rechthebbende(n) is overeen gekomen.

Voor de foto's is de rechthebbende Stichting Geopark Heuvelrug i.o. of haar rechtsopvolger.